

Nr 258.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående anslag å tilläggsstat för år 1918 under nionde huvudtiteln för undersökning av vissa mineralfyndigheter; given Stockholms slott den 9 april 1918.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen

att, under förutsättning av riksdagens bifall till Kungl. Maj:ts förslag till lag, innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län, under nionde huvudtiteln anvisa å tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag av 100,000 kronor att i de fall, där undersökning finnes böra med begagnande av kronans jordägarandel företagas av mineralfyndigheter, vilka enligt nämnda lag inmutats av enskilda, enligt Kungl. Maj:ts föreskrifter användas till bestridande av kostnader, som stå i samband med dylik undersökning.

Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnestädse välbevågen.

GUSTAF.

Alfred Petersson.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 9 april 1918.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och finansdepartementen anförde chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Petersson:

Allt sedan år 1899 har riksdagen för varje år medgivit Kungl. Maj:t att åt svenske män i den ordning, Kungl. Maj:t bestämmer, mot årlig avgift och under de villkor i övrigt, Kungl. Maj:t fastställer, under en tid för varje gång av högst tjugu år upplåta begagnandet av kronan tillhörande jordägarandelar i gruvor, med rätt därjämte för den, som erhållit upplåtelse, att vid upplåtelsetidens utgång äga företräde till förnyad upplåtelse, därest sådan ifrågakommer. Kungl. Maj:t har i proposition nr 8 till innevarande års riksdag begärt dylikt medgivande för tiden intill den 1 juli 1919. Denna proposition har numera bifallits av riksdagens bägge kammare.

Emellertid har Kungl. Maj:t i proposition nr 183 för detta års riksdag framlagt förslag till lag, innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län. Sedan under en följd av år förbud varit stadgat mot inmutning å sådan inom Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län belägen kronojord, som icke innehaves under ständig besittningsrätt eller är anslagen till boställe, avses att genom nämnda lagförslag för tiden från den 1 juni 1918 till den 1 oktober 1919 åter frigiva inmutningsrätten å dylik jord med avseende å alla enligt gruvestadgan den 16 maj 1884 inmutningsbara mineral med undantag av järnmalm. Förslaget har tillkommit i syfte att under nu rådande extra ordinära förhållanden söka framskaffa största möjliga mängd av sådana mineral, på vilka landet lider brist. Då anledning finnes till antagande, att under den tid, inmutningsförbudet varit rådande, åtskilliga fyndigheter upptäckts men hemlighållits, har det ansetts nödvändigt att frigiva inmutningsrätten för att åstadkomma brytning av dessa fyndigheter.

På sätt chefen för justitiedepartementet påpekat i sitt yttrande till statsrådsprotokollet den 5 mars 1918 vid remitterande till lagrådet av ifrågavarande förslag till provisorisk lag, torde ändamålet med samma lag eventuellt påkalla begagnande av kronans jordägarandel på annat sätt än som är förutsatt i riksdagens ovan omförmälda medgivande.

Inmutningsförbudet stadgades på sin tid för att icke effekten av en väntad ny lagstiftning rörande gruvdrift på kronojord på förhand skulle berövas densamma. Då det nuvarande nödläget synes tvinga till ett frigivande av inmutningsrätten i förut angivna omfattning, har det framstått som önskemål, dels att gruvanläggningar, som uppkomma genom inmutningar enligt den provisoriska lagstiftningen, skola framdeles kunna inordnas i det nya system, som kan komma att skapas genom den väntade definitiva lagstiftningen, och dels att dessa inmutningar verka i enlighet med den provisoriska lagens syftemål eller att skyndsamt frambringa största möjliga mängd mineral. I förstnämnda avseende har i förslaget till den provisoriska lagen inryckts föreskrift om att inmutare enligt samma lag skall vara skyldig att, sedan tjugu år förflutit från mutesedelns utfärdande, underkasta sig bestämmelserna i då gällande ny lagstiftning. I det senare avseendet åter hava i förslaget upptagits åtskilliga bestämmelser, som åsyfta framtvingande av en forcerad brytning i de gruvor, som upptagas på grund av den provisoriska lagen. Sålunda har föreslagits, att inmutaren icke skall hava rätt att fullgöra försvarsarbete genom erläggande av avgift i penningar och att inmutaren skall vara skyldig att söka utmål redan inom ett år

från mutsedelns utfärdande, med rätt dock för bergmästaren att i särskilda fall medgiva anstånd härmed under ytterligare ett år.

Vid lagförslagets framläggande har det emellertid icke förbisetts, att de föreslagna bestämmelserna för framtvingande av forcerad brytning under vissa förutsättningar kunna bli mera eller mindre ineffektiva. Till en början är det naturligtvis önskvärt, att undersökningsarbete å de fyndigheter, som bli inmutade, sättes i gång så snart som möjligt, helst redan under instundande sommar. Det torde likväl kunna inträffa, att vederbörande inmutare av ekonomiska skäl eller andra orsaker försummar detta. Vidare kunna, enligt vad tidigare erfarenheter giva vid handen, de föreslagna bestämmelserna om utmåls sökande på viss tidigare tidpunkt kringgås därigenom, att inmutaren låter sin rätt enligt mutsedeln förfalla för att därefter ånyo inmuta samma fyndighet. Det synes därför vara önskligt, att kronan redan från början har möjlighet att i förekommande fall ingripa och med begagnande av sin jordägarandel för egen räkning låta undersöka vederbörande fyndigheter. Ett sådant direkt initiativtagande från kronans sida innebär i viss mån en nyhet, men åtgärden torde under förhandenvarande svåra förhållanden eventuellt bli nödvändig för vinnande av det med lagstiftningen åsyftade resultatet. Ett ingripande från kronans sida på angivet sätt lär för övrigt med nuvarande konjunkturer endast undantagsvis behöva komma ifråga.

Om således enligt mitt förmenande i vissa fall kronan bör för egen räkning låta för undersökning företaga arbete å inmutade fyndigheter, återstår frågan, huru kronan bör förfara med sin jordägarandel, sedan en fyndighet genom verkställd undersökning befunnits brytvärd, vare sig undersökningsarbetet fullgjorts av kronan eller enskild inmutare. Att redan nu definitivt fastslå, huru denna fråga bör lösas, torde icke vara lämpligt. Jag anser mig dock härvidlag böra framhålla det till synes lönlösa uti att regelmässigt utbjuda jordägarandelen på arrende. Om det redan för vanliga fall är svårt att genom dylikt utbudande erhålla för kronan fördelaktiga anbud, lär denna svårighet bli än större med avseende å de inmutningar, varom nu är fråga, då nämligen utbudande icke kan ske för längre tid än inmutaren enligt den föreslagna lagen är obunden av ny lagstiftning och ett förnyat utbudande för tiden därefter torde vara uteslutet. Riksdagens förut omförmälda medgivande har emellertid lämnats under förutsättning, att försök till utarrendering alltid skall göras, innan inmutaren enligt 17 § gruvestadgan tillåtes att njuta jordägarandelen till godo. Ett frångående av systemet med arrendeutbudanden torde därför icke böra ske utan riks-

dagens särskilda medgivande. Innan dylikt medgivande inhämtas, lärer emellertid böra samlas någon erfarenhet om den föreslagna lagens verkningar och under tiden få anstå med försök till utarrendering i de tveksamma fallen. Då lagförslaget möjliggör för kronan att anmäla sig till begagnande av jordägarandelen även efter utmålsläggningen, uppkommer genom ett kortare dylikt anstånd ingen rättsförlust för kronan. Någon mera betydande ekonomisk förlust kan icke heller uppstå genom ett anstånd, då enligt 6 § i förslaget avgäld jämlikt 17 § gruvestadgan under tiden utgår. I de fall åter, där utarrendering finnes böra ägarum, torde Kungl. Maj:t på grund av riksdagens merberörda medgivande hava fria händer att härom besluta efter omständigheterna och således även kunna utarrendera jordägarandelen under hand i stället för att utbjuda densamma genom arrendeauktion. Slutligen synes det icke vara uteslutet, att kronan efter undersökningsarbetenas avslutande finnes böra för egen räkning bearbeta jordägarandelen i en eller annan gruva. Frågor härom torde dock vara av den ekonomiska natur, att desamma i varje särskilt fall böra underställas riksdagen.

På grund härav anser jag, att med avseende å begagnandet av kronans jordägarandel i de gruvanläggningar, som uppkomma genom inmutningar enligt den föreslagna provisoriska lagen, icke för närvarande erfordras beslut av riksdagen i vidare mån än i fråga om de penningmedel, som böra ställas till disposition för sådana undersökningsarbeten, vilka visa sig erforderliga under det närmaste året. Huru stort belopp, som i detta hänseende behöves, kan naturligtvis icke exakt beräknas, men torde detsamma enligt mitt förmenande icke böra sättas lägre än till 100,000 kronor.

Chefen för finansdepartementet kommer, enligt vad han meddelat mig, att framdeles under riksdagens lopp framlägga förslag angående beredande av de för ifrågakvarande anslagskravs tillgodoseende erforderliga medel.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte i proposition föreslå riksdagen, att, under förutsättning av riksdagens bifall till Kungl. Maj:ts förslag till lag, innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län, under nionde huvudtiteln anvisa å tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag av 100,000 kronor att i de fall, där undersökning finnes böra med begagnande av kronans jordägarandel företagas av mineralfyndigheter, vilka enligt nämnda lag inmutats av enskilda, enligt Kungl. Maj:ts föreskrifter användas till bestridande av kostnader, som stå i samband med dylik undersökning.

Till vad föredragande departementschefen sålunda hemställt, däruti statsrådets övriga ledamöter förenade sig, behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall och förordnade, att proposition i ämnet skulle med den lydelse bil. . . . vid detta protokoll utvisar, avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Eric Paulsson.